

Hrvatska kulturna i politička povijest

11. STOLJEĆE

OPĆA OBILJEŽJA

- XI. st. je doba općeg poleta i napretka u čitavoj Europi, pa tako i u Hrvatskoj
 - **pojačana graditeljska djelatnost** vidljiva u novim crkvenim i samostanskim zdanjima
- **vrhunac hrvatske ranosrednjovjekovne povijesti** označuje vladavina **Petra Krešimira IV. i Dmitra Zvonimira**
 - uloga **župana** i **bana** sve je veća: stječu sve veću moć

VLADARI

Dinastički problemi

Stjepan Držislav oko 969. – oko 997. tri sina:
Svetoslav, Krešimir i Gojislav

Svetoslav Suronja o. 997.-o. 1000.

- Borba s braćom oko prijestolja
- Mletački dužd Petar II. Orseolo zauzima gradove na obali

Gojislav I. o. 1000.-o. 1020.

Krešimir III. o. 1000.-o. 1030.

- Vladaju zajedno
- Problemi s Venecijom

Stjepan I.

Identitet: Stjepan I., hrvatski kralj približno od 1030. do 1058., član dinastije Trpimirovića, sin Krešimira III., otac Petra Krešimira IV. i Gojslava II.

•Dalmacija

Nastavio politiku oca pokušavajući pripojiti bizantsku temu Dalmaciju Hrvatskoj.

Pokušao pridobiti zadarski patricijski rod Madijevaca, čiji su članovi bili prokonzuli u Dalmaciji.

Zadar: Iskoristio slabost Bizanta nakon smrti cara Bazilija 1025. i osvojio Zadar, ali je 1050. grad ponovno zauzeo mletački dužd.

• **Vojni savez:** Oko 1035. pokušao formirati savez s koruškim vojvodom Adalberonom protiv cara Konrada II., ali plan je otkriven i Adalberon uklonjen s položaja.

• **Crkvena reorganizacija:** Oko 1040. utemeljena biskupija u Kninu; 1042. uspostavljena čast hrvatskog biskupa kao sufragana splitskog nadbiskupa.

• **Međunarodni utjecaj:** Utjecao na međunarodne odnose i nastavio politiku integracije Dalmacije u hrvatsku državu.

• **Procjena vladavine:** Smatran sposobnim vladarom unatoč oskudnim povijesnim izvorima, s aktivnim djelovanjem u državi i Crkvi.

Petar Krešimir IV.

Kralj od oko 1058. do 1074. sin i nasljednik Stjepana I.

Na vlast je došao u povoljnim okolnostima – Bizant je bio zauzet ratovima sa Seldžucima i Normanima

Unutarnje sukobe riješio je ubojstvom brata Gojslava

Papa Nikola II. poslao je legata kardinala Majnarda da ispita optužbe protiv kralja i održi sabor u Splitu (1060)

Kralj je prisegom s dvanaest župana dokazao nevinost i time učvrstio vlast nad Hrvatskim Kraljevstvom.

Petar Krešimir IV.

Sabor u Splitu (1060) proveo je crkvene reforme u skladu s Rimskom sinodom (1059), uključujući zabranu slavenskog bogoslužja

Glavni nositelji reformi bili su nadbiskup Lovro, biskup Ivan i papini legati; kralj je podupirao benediktince.

Krešimir je osnivao i darivao brojne samostane (Biograd, Zadar, Rab, Solin), oslobađajući ih poreza i dajući zemljišta i otoke (npr. Žirje, Maun)

Do 1069. proširio je državu na Panoniju, Bosnu, Zahumlje, Travuniju i bizantsku Dalmaciju

Petar Krešimir IV.

Dalmatinski gradovi postupno su ušli u sastav Kraljevstva, zadržavši autonomiju, dok su plaćali danak i pomagali brodovljem

Krešimir je osnivao i razvijao gradove poput Nina, Biograda, Karina, Skradina i Šibenika

Njegovo Kraljevstvo Dalmacije i Hrvatske bilo je stvarna političko-upravna cjelina, a ne samo počasni naslov.

U doba njegove vladavine ojačalo je plemstvo; pokušavao je riješiti pitanje nasljednika (nećak Stjepan, zatim ban Zvonimir).

Vjerojatno su ga 1074. zarobili Normani – nakon toga nestaje iz izvora.

Dmitar Zvonimir

- Zvonimir (Dmitar) bio je hrvatski kralj od 1075. do 1089.
- Podrijetlo mu nije potpuno poznato; moguće potomak Stjepana Suronje i član uglednog hrvatskog roda.
- Od početka 1060-ih bio je ban u slavonskom dukatu.
- Oženio se Jelenom Lijepom, kćeri ugarskog kralja Bele I. i sestre Geze I. i Ladislava I.
- Uz pomoć ugarskih kraljeva preoteo je sjevernu Dalmaciju i susjedno kopno od istarsko-kranjskih markgrofova.
- Nakon zarobljavanja Petra Krešimira IV., Zvonimir postaje kralj Hrvatske u 1075., zaobišavši Krešimirovog nećaka Stjepana II.
- Krunjen je od papinskog izaslanika Gebizona u Solinu i priznao se vazalom pape Grgura VII., obvezavši se na danak i darovanje samostana u Vrani.

Dmitar Zvonimir

- Tituliran je i kao kralj Hrvatske i Dalmacije te kao kralj hrvatski (Supetarski kartular, Bašćanska ploča).
- Oslanjao se na Crkvu i splitskog nadbiskupa Lovru, nastavljajući crkvene reforme i potporu glagoljašima.
- Papinska zaštita osigurala mu je sigurnost od napada
- Vladao je dijelovima bizantske Dalmacije i dalmatinskim gradovima (Osor, Krk)
- Između 1081. i 1085. bio je saveznik normanskog kneza Roberta Guiscarda u ratovima protiv Bizanta, uključujući pomorske operacije s Dubrovnikom.
- Nakon smrti Roberta Guiscarda, Zvonimir je zadržao vlast nad cijelim kraljevstvom unatoč mletačkom naslovu dux Dalmatiae.
- Umro je 1089. u nejasnim okolnostima; legenda o nasilnoj smrti nije pouzdana, a nakon njega Hrvatska je ušla u razdoblje političke nestabilnosti jer sin nije naslijedio krunu.

Zvonimirova zavjernica

Krunidbena zavjernica kralja Dmitra Zvonimira datirana u 8. listopada 1075. ili 1076.

Sastavljena nakon njegove krunidbe u Solinu

Nije sačuvana u originalu

Prvu je zavjernicu prepisao kardinal Deusdedit oko 1091. – unio je u *Collectio canonum*

Danas se nalazi u Vatikanskoj biblioteci u kodeksu *Liber censuum*, koji se odnosi na posjede rimske Crkve – tamo ju je unio 1192. papin camerarius Cencije

Crkva sv. Petra i Mojsija u Solinu– Krunidbena crkva kralja Zvonimira

Sadržaj

Papin poslanik Gebizon uvodi u kraljevsku službu vojvodu Hrvatske i Dalmacije Zvonimira

Zvonimir postaje kraljem Hrvata i Dalmatinaca

Uz slavensko ime Zvonimir, uzima i kršćansko DMITAR (Demetrije)

Gebizon mu predaje:

- Znakove kraljevske vlasti: mač, žezlo i krunu
- Predaje mu i papinsku zastavu kao znak njegove vjernosti i podložnosti papi

»U ime svetoga i nerazdjeljivog Trojstva. Godine 1076 Gospodnjeg utjelovljenja, indikcije 14. mjeseca listopada. Ja Dmitar koji se zovem i Zvonimir po milosti Božjoj knez Hrvatske i Dalmacije izabran jednoglasno u sinodu po svemu svećenstvu i narodu za vladanje kraljevstvom Hrvata i Dalmatinaca, a od Tebe, gospodine Gebizone, koji imaš vlast od gospodina našeg pape Grgura kao poslanika Apostolske stolice, opremljen i za kralja u solinskoj bazilici postavljen zastavom, mačem, žezlom i krunom. Tebi se obavezujem, obričem i obećavam da ću nepromjenjivo vršiti sve što mi njegova časna svetost nalaže, da ću u svemu i po svemu čuvati vjernost prema Apostolskoj stolici, pa što god je u ovom kraljevstvu odredila ili će odrediti Apostolska stolica i njezini legati, na to ću nerazrješivo paziti, krojit ću pravdu, branit ću crkve, brinut ću se za prvine, desetinu i za sve što pripada u crkvu. Starat ću se za život biskupa, svećenika, đakona i podđakona da

čisto i prema propisima žive; štitit ću siromahe, udovice i siročad; ukidat ću nedopušteni brak među rođacima, odredit ću zakonito vjenčanje prstenovanjem i blagoslovom svećeničkim, a sklopljeni ne ću razriješiti. Protivit ću se prodavanju ljudi, te ću se s voljom Božjom pokazati pravedan u svemu što je u skladu s pravom. Određujem posavjetovavši se sa svim svojim primatima da ću od kraljevstva što mi je dano također svake godine na Uskrs platiti sv. Petru danak od dvjesta bizantskih dukata, te naređujem, stalno određujem i potvrđujem, da to čine dovijeka i oni koji budu poslije mene kraljevali.

Osim toga darujem i potvrđujem Apostolskoj stolici samostan sv. Grgura koji se zove Vrana, i sve blago njegovo, tj. srebrnu posudu u kojoj se nalaze ostaci sv. tijela istoga blaženog Grgura, dva križa, kalež i pliticu, dvije zlatne krune, draguljima ukrašene, Evanđelje srebrom okovano i sva njegova pokretna i nepokretna dobra; neka bude uvijek taj samostan svratište poslanicima sv. Petra i sasvim u vlasti njihovoj, ali s tim dodatkom da se ni u čije druge ruke ne preda nego da u sve vrijeme bude vlasništvo sv. Petra i da ga je i moji nasljednici brane, pa da bude slobodan i siguran od svakog čovjeka. A otme li čija smjelost nepromišljenom drskošću spomenutom samostanu blago što mu je dano, neka čuje onaj strašni glas sučev što će ga đavo sa svojim anđelima čuti.

Osim toga, jer Bogu služiti znači isto što i kraljevati, predajem se i preporučam u tvoje ruke namjesto u ruke blaženomu Petru i našem gospodinu papi Grguru i njegovim nasljednicima na stolici apostolskoj. Ovu zavjernicu potvrđujem prisegom: Ja, velim, Dmitar koji se zovem i Zvonimir, po milosti Božjoj i po daru stolice apostolske kralj, bit ću od ovog časa unaprijed vjeran sv. Petru i gospodinu mojemu Grguru i zakonitim nasljednicima njegovim; ne ću sudjelovati ni riječju ni djelom ako bude on sam ili buduće pape iza njega ili poslanici njihovi izgubili život ili udove ili bili zarobljeni; a naum koji bi mi povjerili ne ću nikome na štetu njihovu hotimice otkriti. Kraljevstvo pak, što mi ga tvoja ruka, opate Gebizone, predaje, čuvat ću vjerno i ne ću ono a ni vrhovnu vlast nad njim nikad ni u kakvoj namisli oteti stolici apostolskoj. Gospodina moga papu Grgura i njegove nasljednike a i poslanike, ako dođe u moju oblast primit ću časno i čestito ću s njima postupati i otpraviti ih; odakle god me pozovu ja ću im iskreno kako budem mogao služiti.«